

Як уникнути граматичних помилок під час перекладання наукового тексту українською мовою

М.П. Заверющенко, викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

О.Л. Заверющенко, к. філол. н, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,

Перекладаючи будь-який текст, слід пам'ятати, що переклад – це відтворення тексту оригіналу засобами іншої мови. Під час перекладання наукового тексту приділяємо увагу типовим прийменниково-іменниковим конструкціям на зразок: *заходи щодо відвертання помпажу компресора* замість *заходи по відвертання помпажу компресора*; *...ділиться за товщиною* замість *...ділиться по товщині*; *поздовжня вісь знаходиться вище за горизонтальну площину* замість *безприйменникової конструкції поздовжня вісь знаходиться вище горизонтальної площини*; *при перетворенні активного стану на пасивний* замість *при перетворенні активного стану в пасивний*; *відносно об'єктів* замість *по відношенню до об'єктів* тощо.

Незнання граматичних правил української мови може спричинити порушення граматичних норм, а саме запозичення, калькування конструкцій російської мови. Так, помилково вживають активні дієприкметники теперішнього часу, які маємо замінювати на інші граматичні засоби українського наукового мовлення, зокрема на прикметники. Наприклад, часто пишуть *існуючі системи, комплектуючі вироби, керуючі сигнали, плаваюча точка подвійної точності, прилягаючі поверхні* тощо. Натомість слід уживати *дійсні системи, комплектувальні вироби, керувальні сигнали, рухома (плавальна) точка подвійної точності, прилеглі (суміжні) поверхні*. Словосполучення *антишунтіруючий екран тензорезистора* містить також орфографічні помилки, крім граматичної недоречності, тому виправлений варіант – *антишунтувальний екран резистора*. До речі, можна скористатися українським за походженням синонімом до іншомовного прикметника: *антиузбочувальний екран резистора*.

Не забуваймо про те, що в окремих випадках замінюємо російський активний дієприкметник теперішнього часу на український описовий зворот, що становить підрядну частину складнопідрядного речення. Так, уникаймо неприродних для нашої мови утворень типу *кодуючі й декодуючі пристрої; циркулюючі повідомлення* тощо. Їх доцільно перебудувати на *пристрої, які кодують і декодують (кодувальні й декодувальні пристрої); повідомлення, що циркулюють (циркулювальні повідомлення)*. Однак не зловживаймо заміною на описові звороти, оскільки нагромадження підрядних речень може переобтяжити речення.

Не менш важливим видається пам'ятати про правильний вибір закінчення згідно з українським правописом для іменників чоловічого роду

однини другої відміни в родовому відмінку, таких як: *символ* – *символу*, *об'єкт* – *об'єкта*, *вал* – *вала* (карданного), *товар* – *товару* замість ненормативних варіантів *символа*, *об'єкту*, *валу* (карданного), *товара*.

Для заохочення читачів та слухачів до спільних дій помилково надають перевагу дієсловам у формі майбутнього часу, забуваючи про те, що в даному разі рекомендовано вживати форму першої особи множини наказового способу дієслова. Так, речення *Рівняння руху ЛА запишемо в проекціях на осі зв'язаної системи координат* слід переписати таким чином: *Рівняння руху ЛА запишімо в проекціях на осі зв'язаної системи координат*. Інше речення *Зробимо операцію векторного перемноження векторів* слід відредагувати так: *Виконаймо операцію векторного перемноження векторів*.

Незнання граматичних законів мови приводить до вживання утворень на зразок *згідно ліцензії*, *самі різні чинники*, *два обмежувальних знака*. Однак ми знаємо, що прийменник *згідно з* є складеним, тому не можна проводити його «усічення», отже, *згідно з ліцензією*. Щодо займенника *самий*, то він функціонує в нашій мові, однак у даному разі маємо використати форму найвищого ступеня порівняння прикметника: *найрізноманітніші чинники*. Що ж до числівників *два*, *три*, *чотири*, то вони вимагають від іменників форми називного відмінка множини при поєднанні з ними: *два обмежувальних (обмежувальні) знаки*.

Українська мова прагне до економії своїх засобів, тому неправомірним є дослівний переклад з російської мови типу *в якості причини можна назвати...*, *...в якості регульованого параметра*, *...задовольняє вимогам технічного завдання*. Маємо мовні конструкції як *причину можна назвати...*, *...як регульований параметр*, *...задовольняє вимоги технічного завдання*. Недоцільною є заміна присвійного займенника *їхній* (*їхня*, *їхнє*, *їхні*) на особовий *їх*: *недоліком ітеративних кодів є їх порівняно висока надмірність*. виправленим варіантом буде *недоліком ітеративних кодів є їхня порівняно висока надмірність*. Неприпустимим є вживання іменників на позначення результату дії на зразок *повертаємість* замість *поворотність*. Такі іменники утворюють в українській мові від дієслів недоконаного виду, наприклад: *повертати* – *поворотність*, *поверт*, *пошкоджувати* – *пошкодження*, *креслити* – *кресленік*.

Звертає на себе увагу намагання пом'якшити приголосний основи в прикметниках *крутній*, *визначеній*, *певній момент* на противагу нормативному твердому приголосному: *крутний*, *визначений*, *певний момент*.

Дотримання граматичних норм передбачає узгодження присудка з підметом у реченні. Тому порушення норм справляє враження низького рівня грамотності автора наукового тексту: *Матричні обчислення стають набагато наочніше*. Циклічна перестановка є результатом простого множення. Слід відредагувати ці речення, ураховуючи форму орудного відмінка іменної частини присудка: *Матричні обчислення стають набагато наочнішими*. Циклічна перестановка є результатом простого множення.

Отже, *перекладаючи* науковий текст *українською мовою* (замість *на українську мову*), *пам'ятаймо* про граматичні закони нашої мови.